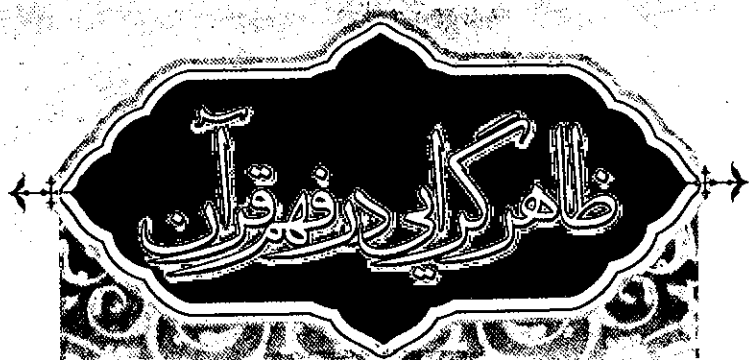

محمدی مظفر، محمدحسین، ۱۳۴۷-
ظاهرگرایی در فهم قرآن: درآمدی بر مبانی و روش‌های جریان‌های ظاهرگرا /
محمدحسین محمدی مظفر. قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۲.
۲۴۸ص - (دانشگاه ادیان و مذاهب: ۱۱۷)

ISBN: 978-600-6730-12-7

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. ۲۴۸-۲۲۶.
درآمدی بر مبانی و روش‌های جریان‌های ظاهرگرا.
۱. قرآن - بررسی و شناخت. ۲. قرآن - تحقیق الف. دانشگاه ادیان و مذاهب. ب.
عنوان.
۱۳۹۲
۲ ظ ۲۸۳ م / ۴ / BP ۶۵
۲۹۷/۱۵۹
۳۲۲۳۴۲۲
کتابخانه ملی ایران

در آمدهی بر مبانی و روش‌های جریان‌های ظاهر گرا

محمد حسن مسمعی مظفر

اشارات
دانشگاه ادیان و مذاهب

اشارات
دانشگاه ادیان و مذاهب

ظاهرگرایی در فهم قرآن

● مؤلف: محمدحسن محمدی مظفر

● تهیه: پژوهشکده ادیان و مذاهب

● ناشر: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب

● نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۲

● چاپ: نگارش

● شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

● قیمت: ۷۵۰۰ تومان

● شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۳۰-۱۲-۷

حق چاپ و نشر محفوظ است.

● مراکز پخش:

تهران: خ انقلاب، بین خ ابوریحان و فلسطین، بن‌بست مهارت، پلاک ۱
طبقه زیرین، پکتا (پخش کتب اسلامی و انسانی) تلفن: ۶۶۹۷۳۲۰۳ (۰۲۱)
قم: پردیسان، روبه‌روی مسجد امام صادق (ع)، دانشگاه ادیان و مذاهب.
تلفن: ۱۳ - ۳۲۸۰۲۶۱۰ (۰۲۵)، نمابر: ۳۲۸۰۳۱۷۱ (۰۲۵)

www.urd.ac.ir press@urd.ac.ir www.adyan.mihan.ir

سخن ناشر

مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب مرکز پربرکتی بود که از دل آن ابتدا دانشگاه ادیان و مذاهب و سپس پژوهشکده ادیان و مذاهب برآمد. هدف از تأسیس این پژوهشکده، انجام پژوهش‌های بنیادین در زمینه شناخت ادیان گوناگون و مذاهب اسلامی اعم از شیعه و سنی است. این قبیل پژوهش می‌تواند ما را در جهت تعامل بهتر با پیروان ادیان و مذاهب مختلف در راه رشد و آسیب‌های ناشی از عدم شناخت پیروان ادیان و مذاهب از یکدیگر را تلیل دهد.

این کتاب از ظاهرگرایی سخن می‌گوید. ظاهرگرایی به یک معنا به جریان یا مذهب خاصی اختصاص ندارد. اصولاً همه انسان‌ها بطور ارتكازی بهره‌ای از ظاهرگرایی دارند؛ چرا که بدون التزام به ظاهر، معیاری برای فهم و تفاهم باقی نمی‌ماند. ولی این التزام یا گرایش به ظاهر، مانند هر گرایش دیگری، ممکن است به جانب افراط میل کند. افراط در ظاهرگرایی همان ظاهرگرایی مصطلح است که معمولاً با گونه‌ای خردگریزی و سطحی‌نگری همراه است. شاید بتوان ادعا کرد که یکی از مهمترین خطراتی که هم اکنون جوامع اسلامی با آن دست به گریبان است، وجود افکار و گروه‌های تکفیری است که یکی از شاخصه‌های برجسته آنها ظاهرگرایی افراطی در فهم متون دینی است.

شناخت مبانی و روش‌های ظاهرگرایی در فهم متون می‌تواند گامی باشد در جهت آسیب‌شناسی آنها و تمهیدی باشد برای معرفی روشی منطقی و معیار برای فهم متون به ویژه فهم قرآن کریم. با عنایت به این

مهم، آقای دکتر محمدحسن محمدی مظفر عضو هیئت علمی پژوهشکده ادیان و مذاهب سالیانی چند از دوران تحصیل خود را به پژوهش در این موضوع اختصاص داد. کتاب حاضر ثمره این پژوهش است که می‌تواند به عنوان درآمدی جامع و گویا بر بحث ظاهرگرایی در فهم متون مقدس، به ویژه قرآن کریم، خوانندگان را یاری دهد.

خواندن این کتاب و حتی التفات به موضوع و محتوای آن می‌تواند در ذهن خواننده نکته‌سنج سؤالاتی را برانگیزد. مانند این سوال که اگر افراط در ظاهرگرایی چنین ناموزون و به لحاظ نتایج نامیمون است، تفریط در ظاهرگرایی چه حکمی دارد؟ آیا ظاهرگریزی به تأویل‌گرایی بی‌ضابطه نمی‌انجامد و راه برای هر گونه تفسیر دلخواسته از متون باز نمی‌کند؟ همچنین ممکن است سوال شود که چگونه می‌توان ظاهرگرایی سلفیان و وهابیان را که به تشبیه و تجسیم می‌انجامد در عداد ظاهرگرایی اخباریان و تفکیکیان قرار داد، در حالی که ایشان در عین ظاهرگرایی به تنزیه و نفی تشبیه رسیده‌اند؟ این تفاوت که در این کتاب نیز مورد اشاره قرار گرفته از کجا ناشی می‌شود؟ آیا نباید در کنار جنبه روش فهم به منبع یا متعلق فهم نیز توجه کرد. آیا نه اینست که بیش کسان که به اندازه وسع خود از زلال معارف اهل البیت بهره می‌گیرند حتی اگر در این مسیر دچار لغزشهایی شوند با بینش آنان که در فهم کتاب خدا بر خرد کم فروغ خویش تکیه می‌کنند فرقی اساسی دارد؟ روشن است که از یک کتاب انتظار نمی‌رود که به همه پرسشها پاسخ دهد. هر کتاب با آمدنش پرسشهایی را بر می‌انگیزد که در جان محققان نو رسیده می‌نشینند و ایشان را به سوی واکاوی ژرفای خود فرا می‌خوانند.

پژوهشکده ادیان و مذاهب

فهرست

پیش‌گفتار.....	۱۳
سپاسگزاری.....	۱۵

مدخل: کلیات پژوهش

مقدمه.....	۱۷
ضرورت پژوهش.....	۱۸
پیشینه پژوهش.....	۲۱

۱. ظاهر و گستره ظاهر

تعریف ظاهر.....	۲۵
وضع چیست؟.....	۲۷
ظاهر وصف لفظ یا وصف معنا.....	۲۹
ظاهر و نص.....	۳۰
ظاهر‌گرایی.....	۳۲
ظاهر‌گرایان.....	۳۴
نص‌گرایی.....	۳۸
ظاهر و باطن.....	۳۹
گستره ظاهر.....	۴۰
ظهور چیست؟.....	۴۱
اقسام یا مراحل ظهور.....	۴۱
مدلول لفظی.....	۴۳
رابطه لفظ و معنا.....	۴۶
منطوق و مفهوم.....	۴۸
مدلول‌های سیاقی.....	۵۰
سایه‌های معنایی.....	۵۱

- ۵۲..... معانی مجازی
- ۵۳..... جمع‌بندی

۲. جریان‌شناسی ظاهرگرایی

- ۵۵..... پیشینه پیش‌اسلامی
- ۶۲..... ظاهرگرایی در فهم قرآن
- ۶۲..... تفاوت مراتب فهم صحابه
- ۶۳..... استناد صحابه به ظاهر قرآن
- ۶۵..... استناد تابعین به ظاهر قرآن
- ۶۸..... ظاهرگرایی پس از تابعین
- ۷۱..... ظاهرگرایی اصحاب حدیث
- ۷۳..... ظاهرگرایی ظاهر به
- ۷۶..... ظاهرگرایی ابن تیمیّه
- ۸۰..... ظاهرگرایی سلفیه
- ۸۱..... ظاهرگرایی اخباریان
- ۸۲..... محدثان، متقدم
- ۸۴..... اخباریان متأخر
- ۹۲..... ظاهرگرایی اصولیان
- ۹۳..... ظاهرگرایی مکتب تفکیک
- ۹۶..... جمع‌بندی

۳. مبانی فهم قرآن نزد ظاهرگرایان

- ۹۹..... مبانی فهم قرآن
- ۹۹..... مبانی صدور و مبانی دلالتی
- ۱۰۱..... مبانی جریان‌های ظاهرگرا در فهم قرآن
- ۱۰۶..... مبانی نخست: انکار مجاز

۱۰۷	انکار مجاز در لغت
۱۰۷	انکار مجاز در قرآن
۱۰۸	دلایل منکران
۱۰۹	دیدگاه ابن تیمیه
۱۱۳	دیدگاه ابن قیم
۱۱۴	دیدگاه شنقیطی
۱۱۸	نقد و بررسی
۱۳۳	مبنای دوم: مخالفت با تأویل
۱۳۴	تأویل چیست؟
۱۳۵	تأویل از نظر ابن تیمیه
۱۳۷	تأویل از نظر ابن قیم
۱۴۰	نقد و بررسی
۱۵۰	تأویل از نظر ابن حزم
۱۵۳	تأویل از نظر مکتب تفکیک
۱۵۷	نقد و بررسی
۱۶۹	جمع بندی

۴. روش های فهم قرآن نزد ظاهرگرایان

۱۷۱	روش فهم قرآن
۱۷۳	روش های جریان های ظاهرگرا در فهم قرآن
۱۷۵	روش اول: استناد به آیات قرآن
۱۷۷	اصحاب وقف
۱۷۸	اخباریان
۱۷۹	بررسی محل نزاع
۱۸۴	دلائل اخباریان بر عدم حجیت ظواهر قرآن
۱۸۴	دلائل قرآنی

۱۸۶	دلایل روایی
۱۹۱	استدلال به تحریف قرآن؟
۱۹۷	دلایل عقلی و نظری
۲۰۱	بن‌بست توقف
۲۰۳	روش دوم: استناد به سخنان پیامبر
۲۰۶	روش سوم: استناد به سخنان صحابه
۲۰۶	روش چهارم: استناد به سخنان تابعین
۲۰۹	روش پنجم: استناد به سخنان امامان معصوم (ع)
۲۱۱	روش ششم: استناد به سیاق آیات
۲۱۲	روش هفتم: استناد به لغت
۲۱۲	جمع‌بندی

حاشیه: منابع پژوهش و پیشنهادها

۲۱۵	نتایج
۲۱۹	پیشنهادها
۲۲۶	کتابنامه
۲۲۶	فارسی
۲۳۳	عربی
۲۴۷	لاتین
۲۴۷	مقالات و نشریات